

Prevod ključnih stavova presude u predmetu Baranin i Vukčević protiv Crne Gore

(predstavka br. 24655/18 i 24656/18)

Prevod NVO Akcija za ljudska prava

C. Rezutati

1. Podnesci stranaka

(a) Podnosioci predstavke

114. Podnosioci predstavke su ponovili svoje pritužbe.

115. Konkretno, tvrdili su da su koraci koje je u istrazi preduzelo Osnovno državno tužilaštvo (ODT) bili nezavisni, ali da nisu bili ni brzi ni temeljni. Prvi svjedok je saslušan tek mjesec i po dana nakon odluke Ustavnog suda. Policijski službenik Lj. P, koji je te noći bio zadužen za službena vozila, saslušan je dvije i po godine nakon incidenta (vidi gore stav 41), a ODT nije provjerilo njegovu adresu prebivališta kod nezavisnog izvora. Još uvijek nije ispitano nekoliko svjedoka, poput službenika SAJ-a koji je trebalo da se vrati iz mirovne misije 15. maja 2018. godine, rukovodioca Centra bezbjednosti (CB) u Podgorici i vlasnika pekare. Saslušanje vlasnika pekare je bilo posebno značajno jer su video snimci pokazali kako neko ulazi u pekaru u vrijeme incidenta. Podaci koje je pružila policija nisu kritički ispitani i potvrđeni, posebno činjenica da sistem za snimanje radio komunikacije nije funkcionisao i da je kamera u pekari bila u kvaru. Nije pokušano da se identifikuju učesnici u radio komunikaciji te noći i da se oni ispituju.

116. Ispitivanje 54 službenika SAJ-a je bila rutina, a pitanja koja su im postavljena bila su stereotipna, na primjer kako su bili odjeveni i da li su imali crne ili bijele kacige. Za razliku od glavnog urednika Vijesti i vlasnika apoteke, oni su ispitivani kao građani i savjetovano im je da ne moraju da daju nikakve informacije. Dok su bili saslušavani kao svjedoci u drugom krivičnom postupku, Ustavni sud je utvrdio da im u tim saslušanjima nije postavljeno nijedno pitanje (vidi gore navedeni paragraf 43).

117. Istraga nije nastavljena u odnosu na dva navoda glavnog urednika Vijesti: da jedan od službenika SAJ-a nije imao kacigu i da se u neposrednoj blizini incidenta koji je uključivao podnosioc predstave dogodio još jedan incident (vidi tačku 28 gore). Izgleda kao da nije ni pokušano identifikovanje službenika bez kacige ili osobe u automobilu. Konkretno, nije bilo dokaza da je državna tužiteljka pitala službenike SAJ-a da li neko od njih nije nosio kacigu u nekom trenutku tokom večeri. ODT nije zatražilo pomoć od Forenzičkog centra u identifikaciji službenika koji se pojavljuju na video snimcima. Vladino odbijanje takvog predloga odrazilo je sveukupnu nezainteresovanost vlasti za identifikovanje i krivično gonjenje odgovornih.

118. Čak i nakon zaključka Ustavnog suda, ODT je nastavilo da očekuje da će Uprava policije identifikovati počinioc, koja to nije željela da uradi, a unutrašnja kontrola nije izvršena.

119. Komandant SAJ-a je bio procesuiran isključivo zbog neprestanog pritiska javnosti (vidi tačku 45 gore) i video snimaka, ali njegovo krivično gonjenje nikada nije imalo za cilj da mu nanese značajnu štetu. Procesuiran je za lakše krivično djelo, a ne za neko drugo, poput zloupotrebe službenog položaja,

zlostavljanja u vršenju službenih dužnosti pomaganjem ili podržavanjem ili mučenje. Odslužio je samo dvije trećine kazne, uglavnom u bolnici. Pušten je na uslovni otpust zbog zdravstvenog stanja, ali nije bilo podataka da li je sud pregledao njegovu medicinsku dokumentaciju prije nego što mu je odobren uslovni otpust. Nikada nije bio podvrgnut disciplinskom postupku, iako su njegove radnje predstavljale tešku povredu službene dužnosti. Na kraju je imenovan za zamjenika šefa Odjeljenja za bezbjednost objekata i diplomatsko konzularnih predstavništava, gdje je i dalje mogao da donosi odluke o složenim profesionalnim pitanjima i koordiniše rad Odjeljenja u odsustvu rukovodioca.

120. Podnosioci predstavke nijesu mogli djelotvorno da učestvuju u istrazi. Naročito, nijesu bili pozivani da prisustvuju saslušanju svjedoka – vlasnika apoteke i glavnog urednika "Vijesti" . Takođe su izvještaj tužilaštva dobili samo na sopstveni zahtjev.

121. Crnogorske vlasti nijesu osigurale da i policajci u maskama imaju prepoznatljiv znak na uniformi, uprkos preporukama Evropskog komiteta za spriječavanje mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja u tom smislu (vidi gore navedeni st. 98) i nova pravila koja se odnose na uniforme. Uputstva koja je usvojilo Vrhovno državno tužilaštvo nijesu dovela ni do identifikacije počinioca.

122. Podnosioci predstavke su takođe tvrdili da vlasti nijesu odmah preduzele određene mjere u vezi savjetnice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, a čiji je cilj bio identifikovanje jedne od osoba umešanih u zlostavljanje M.M.

b) Vlada

123. Vlada nije osporila da je oko deset nepoznatih policajaca zlostavljalo podnosiocima predstavki i da su zbog toga pretrpjeli lakše tjelesne povrede. Kako je Ustavni sud već utvrdio kršenje člana 3, Vlada je tvrdila da neće ulaziti u detalje u pogledu istrage koja je prethodila odlukama Ustavnog suda.

124. Oni su tvrdili da je državno tužilaštvo, koje je sprovodilo istragu, bilo institucionalno i funkcionalno nezavisno od policije. Zahtjev tužilaštva Upravi policije da identifikuje počinioca bio je samo jedan od koraka, s obzirom na to da je preduzelo i druge mjere, u potpunosti u skladu sa uputstvima Ustavnog suda. Pored toga, CB u Podgorici, koji je preduzeo neke od koraka u istrazi, bio je potpuno odvojeno odjeljenje u okviru Uprave policije.

125. Istragu je ometala činjenica da su svi policajci bili pod maskama i da je o sukobima policije i demonstrantima te noći sačinjen samo jedan zajednički izveštaj. Ovo je moglo legitimno izazvati podozrenje javnosti, a upravo da bi se povjerenje javnosti sačuvalo, komandant SAJ-a je procesuiran bez odlaganja, dokazujući tako nezavisnost državnog tužilaštva. Komandant SAJ-a je bio osuđen na kaznu zatvora od pet mjeseci, što je odgovaralo težini njegovog krivičnog dela, i koju je odslužio. Prema domaćem zakonu (vidi gore navedeni st. 79) i Konvenciji, zatvorenici su imali pravo na zdravstvenu zaštitu tokom izdržavanja kazne, uključujući, prema potrebi, i u bolnici. U ovom slučaju, komandant SAJ-a je prebačen u bolnicu na osnovu procjene zatvorskeg medicinskog tima. Njegovi medicinski dosijei nijesu bili relevantni za njegovo puštanje na slobodu, već njegovo ponašanje i druge okolnosti koje su ukazivale na to da li je svrha kazne postignuta (vidi gore navedeni st. 80). Nikada nije vraćen ni na jedno komandno mesto u Upravi policije, a SAJ je raspuštena.

126. Komandant SAJ-a, službenici SAJ-a, rukovodilac Centra bezbjednosti, komandant specijalne policijske jedinice i Lj.P., svi su saslušani tokom drugih postupaka (vidjeti gore stavove 37, 41 i 43). Konkretno, komandant SAJ-a je saslušan u svojstvu svjedoka u krivičnom postupku koji se odnosi na M.M., uključujući i to ko je bio sa njim te noći u vozilu (vidjeti gore tačku 41). Ponovno pokretanje ovog pitanja, dakle, nije bilo od značaja za ispitivanje akcija specijalne policijske jedinice u ovom slučaju. Pored toga, podnosioci predstavki nijesu naveli nijedan drugi propust u saslušanju specijalne policijske jedinice niti koja bi pitanja bila adekvatna za identifikovanje počinilaca. Jedini preostali službenik SAJ-a koji nije saslušan je bio na mirovnoj misiji u inostranstvu i biće saslušan po povratku.

127. Iako su podnosioci predstavki tvrdili da vlasti nijesu slijedile informaciju da jedan od policajaca nije imao kacigu, ipak su kritikovali postavljena pitanja čak i kada su se odnosila na kacige koje su imali i kako su bili obučeni te noći. Podnosioci predstavki i svjedok iz Vijesti su izričito tvrdili da ne mogu nikoga prepoznati. Stoga nije bilo jasno šta je državni tužilac trebalo da uradi da bi zadovoljio podnosiocima predstavki. Vlada je sumnjala da bi forenzička analiza video snimka mogla da dovede do identifikacije počinilaca, uzimajući u obzir kvalitet, pod pretpostavkom da je to uopšte bilo moguće. Tu su bili i drugi policajci, očigledno ne pripadnici SAJ-a, što je broj potencijalno osumnjičenih učinilo prilično velikim. U svakom slučaju, ovi navodi nijesu ukazivali na propuste u vođenju istrage, posebno ako je predlog za izvođenje dokaza zasnovan na nerealnim pretpostavkama. Od državnog tužioca se nije moglo očekivati da preduzme mjere koje sa objektivne tačke gledišta ne bi dovele do dodatnog razjašnjavanja okolnosti slučaja.

128. Činjenica da je prva mjera nakon odluka Ustavnog suda preduzeta mjesec i po dana kasnije nije bila od posebne važnosti, posebno s obzirom na to da su prošle skoro dvije godine od događaja. Zahtjev da istraga bude pristupačna nije zahtijevao da podnosioci predstavke imaju uvid u sve policijske dosjee ili da budu konsultovani ili obaviješteni o svakoj preduzetoj mjeri.

129. Pored svega navedenog, primijenjene su i opšte mjere usmjerene na jačanje integriteta policije i sprječavanje sličnih slučajeva u budućnosti (vidi stavove 51-53 gore).

130. Činjenica da istraga još nije dovela do identifikovanja počinilaca nije nužno značila da je bila nedjelotvorna. Procjena njene djelotvornosti u ovoj fazi bila bi preuranjena, s obzirom na to da je još uvijek u toku. Državni organi, posebno SDT, nijesu mogli biti krivi za bilo kakvu zlu namjeru, nedostatak volje ili svojevrijedno odugovlačenje. Vlada je, prema tome, zaključila da nije došlo do kršenja člana 3 Konvencije.

(ii) Primjena tih principa

138. Sud prvo uočava da među strankama nije sporno da su podnosioci predstavke bili zlostavljani te noći. Njihove tvrdnje potvrđene su video snimcima, a njihovo zlostavljanje utvrdili su Savjet za građansku kontrolu rada policije, Ombudsman, Ustavni sud i redovni sudovi, a priznala ga je i Vlada. Bile su vjerodostojne i kao takve su zahtjevale djelotvornu zvaničnu istragu.

139. Sud primjećuje da je istraga u ovom slučaju dovela do razjašnjavanja nekih činjenica, posebno da su policijski službenici zaista zlostavljali podnosiocima predstavki i da su oni pretrpjeli povrede. Takođe je

dovela i do krivičnog gonjenja i osude komandanta SAJ-a za pomaganje počiniocima nakon izvršenja krivičnog djela (vidi gore tačke 18 i 38-39).

140. Tačno je da, prema članu 3, dužnost države da sprovede djelotvornu istragu nije obaveza rezultata već sredstava (vidi *Bouyid*, citirano gore, § 120). Ne može se isključiti da bi, u okolnostima kada nacionalne vlasti imaju vjerodostojne indikacije da su podnosioci predstavke mogli biti zlostavljani od strane nekoliko policijskih službenika i da su, nakon temeljne istrage, uspjeli da identifikuju i sankcionišu neke od njih, Sud prihvatio da je država ispunila svoju gore navedenu proceduralnu obavezu. Međutim, u svakom slučaju, Sud se mora uvjeriti da činjenica da su samo neke od relevantnih činjenica utvrđene i da je samo nekoliko odgovornih sankcionisano nije rezultat očigledno manjkave i nedjelotvorne istrage za koju su odgovorne vlasti. Zbog toga se to pitanje mora preispitati u ovom predmetu.

141. S obzirom na zaključke Ustavnog suda da istraga prije odluke ovog suda nije uspunjavala uslove iz člana 3, Sud će ispitati istragu koja je sprovedena nakon što su ove odluke objavljene u avgustu 2017. godine (vidi gore tačku 25). Pri tome će Sud uzeti u obzir činjenice Ustavnog suda na osnovu kojih je ovaj sud donio zaključak.

142. Sud primjećuje da je istragu zlostavljanja podnosilaca predstavki sprovodilo, i očigledno još uvijek sprovodi, državno tužilaštvo, koje je institucionalno i hijerarhijski potpuno nezavisno od Uprave policije i Ministarstva unutrašnjih poslova (vidi stav 57 gore). Državna tužiteljka je preduzela niz istražnih radnji. Konkretno, nekoliko mjeseci nakon incidenta, tužiteljka je intervjuisala podnosioc predstavljanja, pribavila medicinsku dokumentaciju i izvještaj vještaka medicinske struke, pregledala dostupne video snimke i utvrdila položaj vozila SAJ-a koji su tu noć korišteni (vidi paragrafe 7, 12, 14 i 18 gore). Međutim, ona nije intervjuisala nijednog službenika SAJ-a angažovanih u noći incidenta, ni druge svjedoke i potencijalne svjedoke, što je Ustavni sud ispravno primijetio (vidi gore navedeni paragraf 23). Državna tužiteljka je preduzela ove mjere tek između septembra i novembra 2017. godine, nakon objavljivanja odluke Ustavnog suda, odnosno dvije godine nakon incidenta (vidi tačku 26 gore). Drugim riječima, iako je državna tužiteljka slijedila većinu istražnih pravaca, i bez obzira što je većina ključnih svjedoka bila ispitana, ovo nije bilo odmah učinjeno, a ažurnost je jedan od elemenata djelotvorne istrage.

143. Pored toga, državna tužiteljka nije sprovela sve istražne radnje. Prije svega, kako su podnosioci predstavke i naveli, nijesu saslušani svi - jedan član SAJ-a, vlasnik obližnje pekare i, potencijalno, kupac koji je u to vrijeme bio u pekari. Iako Sud priznaje da su ostali članovi SAJ-a bili u mirovnoj misiji od najmanje 3. novembra 2017. godine (vidi tačku 32 gore), smatra da je vrlo malo vjerovatno da se od tada uopšte nisu vratili u državu i da je bilo potpuno nemoguće ispitati ih. Ni sa vlasnikom obližnje pekare (vidi paragrafe 15 i 115 gore) nije obavljen razgovor, ne samo da bi se provjerilo da li je kamera u pekari u to vrijeme funkcionisala, već i da bi se utvrdilo da li je vlasnik vidio ili možda čuo nešto što bi moglo da pomogne u identifikovanju bilo koga od umiješanih ili bar prisutnih, uključujući i to da li je u radnji u to vrijeme bilo kupaca koji bi takođe mogli biti saslušani. Takođe nije razjašnjeno da li su te noći na terenu bili samo pripadnici SAJ (vidi gore paragrafe 29-31). Izgleda da ni Forenzički centar nije kontaktiran. Iako je svakako moguće da nijedno od navedenih potencijalnih ispitivanja ne bi dovelo do dodatnog razjašnjenja ovog incidenta, Sud ne smatra da ovo dovoljno opravdava to što ih nije ispitalo, posebno u situaciji kada drugi prikupljeni dokazi nisu obezbijedili identifikaciju počinioca. Sud primjećuje i argument podnosioca predstavki koji se odnose na savjetnika Ombudsmana i zlostavljanje M. M, ali smatra da su oni irelevantni u ovom slučaju.

144. Štaviše, kako prikupljeni dokazi nijesu obezbijedili identifikaciju počinitelja, državni tužilac je u tom pogledu u velikoj mjeri zavisio od policije. Preciznije, Specijalno državno tužilaštvo je zatražilo pomoć Centra bezbjednosti i Uprave policije. S tim u vezi, treba napomenuti da je SAJ te noći bio pod komandom tog istog Centra bezbjednosti (vidi gore tačku 37). Pored toga, Centar bezbjednosti i SAJ su bili djelovi iste Uprave policije. Drugim riječima, oni čija je pomoć zatražena bili su podređeni istom komandnom lancu kao i službenici pod istragom, i zbog toga je izostala nezavisnost (vidjeti *Oğur v. Turkey*, broj predstavke 21594/93 od 20. maja 1999. godine, stav 91; *Hugh Jordan v. the United Kingdom*, broj predstavke 24746/94, od 4. maja 2001. godine, stav 120 i *Ramsahai and Others v. the Netherlands*, broj predstavke 52391/99 od 15. maja 2007. godine, stav 335), kako je s pravom primijetio Ustavni sud. Ovaj zaključak se ni na koji način ne smije tumačiti kao sprječavanje policijskih službenika u obavljanju bilo kakvih zadataka u istrazi upotrebe sile od strane drugih policijskih službenika (vidjeti *Giuliani and Gaggio v. Italy*, broj predstavke 23458/02 od 24. marta 2011. godine, stav 322), ali ako policija učestvuje u takvim istragama treba uvesti dovoljne zaštitne mjere kako bi se ispunio zahtjev nezavisnosti (*Hugh Jordan v. the United Kingdom*, broj predstavke 24746/94, od 4. maja 2001. godine, stav 120, *Ramsahai and Others v. the Netherlands*, broj predstavke 52391/99 od 15. maja 2007. godine, stavovi 342-46). U ovom slučaju nije bilo takvih mjera zaštite.

145. Takođe se napominje da su podnosioci predstavke dobili izvještaj državnog tužioca iz novembra 2017. godine ubrzo nakon što su ga tražili, i mogli su da pregledaju spise predmeta u Ustavnom sudu (vidi gore tačke 33 i 34). Takođe se primjećuje da, prema nacionalnom zakonu, podnosioci predstavke, kao oštećene strane i njihov zastupnik, mogu prisustvovati saslušanju, između ostalog, i svjedoka tako da mogu predlagati pitanja ili ih čak direktno postavljati (vidi gore tačku 71). Da bi mogli da ostvare to pravo, treba da budu informisani o mjestu i vremenu saslušanja, što ovdje izgleda nije bio slučaj, obzirom na to da Vlada u tom pogledu nije osporila argumente podnosilaca predstavke.

146. Sud takođe primjećuje Vladin stav da je predstavka podnosilaca bila preuranjena jer je istraga još uvijek u toku. Međutim, u spisima predmeta nema ništa o tome koje su istražne mjere, ako ih je bilo uopšte, preduzete poslije 3. novembra 2017. Godine (vidi gore tačku 32). S toga se ne može reći da je predstavka preuranjena.

147. Sud priznaje da je iste večeri bilo više incidenata i sukoba, uključujući napade na policiju, te da su iz sigurnosnih razloga bile potrebne policijske intervencije. Sud je međutim zaključio da se proceduralna obaveza iz članova 2 i 3 Konvencije i dalje primjenjuje u teškim bezbjednosnim situacijama. Čak i tamo gdje se događaji za koje postoji obaveza istrage dešavaju u kontekstu generalizovanog nasilja i istražitelji se suočavaju sa preprekama i ograničenjima koja nameću upotrebu manje efikasnih istražnih mjera ili dovode do odlaganja istrage, ostaje činjenica da članovi 2 i 3 podrazumijevaju da se moraju preduzeti svi razumni koraci kako bi se obezbijedila djelotvorna i nezavisna istraga (vidjeti *Mocanu and Others v. Romania*, broj predstavke 10865/09 od 17. septembra 2014. godine, stav 319 i *Al-Skeini and Others v. the United Kingdom*, predstavka broj 55721/07 od 7. jula 2011. godine, stav 164).

148. Glavna svrha istrage jeste djelotvorna primjena domaćih zakona koji štite pravo na život i zabranjuju mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje i kažnjavanje u situacijama u kojima učestvuju službena lica, kako bi se ona pozvala na odgovornost za slučaj smrtnog ishoda ili zlostavljanja, a u situacijama za koje su odgovorna. Obaveza istrage, kao što je gore navedeno, nije obaveza rezultata, već sredstava. Međutim, svaki nedostatak istrage koji podriva (znatno umanjuje) njenu sposobnost da

utvrdi okolnosti slučaja ili odgovornu osobu rizikuje da prekrši traženi standard djelotvornosti (vidi gore navedeni st. 132).

149. S obzirom na gore navedeno, Sud smatra da istraga u ovom slučaju, koju su vodili i tužilac i policija, nije bila brza, temeljna, nezavisna i nije omogućila dovoljan javni nadzor. Kao što je gore navedeno, istraga je imala nedostatke, što je znatno umanjilo njenu sposobnost da identifikuje odgovorne osobe, a po donošenju odluke Ustavnog suda nijesu učinjeni dovoljni naponi da se ti nedostaci otklone ili da se povinuju uputstvima Ustavnog suda. U ovakvoj situaciji, činjenica da su utvrđene okolnosti u vezi sa postupanjem komandanta SAJ-a i da je on sankcionisan ne može dovesti do zaključka da je tužena država izvršila svoju dužnost prema članu 3 Konvencije da sprovede djelotvornu istragu.

b) Status žrtve podnosioca predstavke

150. Relevantna načela u pogledu statusa žrtve u kontekstu žalbi na član 3 navedeni su gore, u stavovima 107-108, i tamo navedenih organa. Konkretno, kršenje člana 3 ne može se otkloniti samo dosuđivanjem naknade štete žrtvi, budući da je to samo dio onoga što je neophodno uraditi (vidi *Ćestaro*, naveden gore, st. 231). Činjenica da je moguće da domaće vlasti nijesu sprovele djelotvornu istragu je, međutim, odlučujuća za potrebe procjene statusa žrtve podnosioca predstavke (isto st. 229, vidi takođe *Šestopalov*, naveden gore, st. 56).

151. Sud primjećuje u ovom slučaju da je komandant SAJ-a procesuiran i osuđen zbog pomaganja počiniocu nakon izvršenja krivičnog djela, kao i da su domaći sudovi podnosiocima predstavke dodjelili po 5.000 eura za nematerijalnu štetu. Bez obzira na to da li je dosuđeni iznos bio odgovarajući ili ne, gornji nalaz Suda u vezi sa kontinuiranom neefikasnošću istrage čak i nakon presude Ustavnog suda (vidi gore navedeni st. 149) navodi na zaključak da podnosioci predstavke nijesu izgubili status žrtve.

c) Zaključak Suda po žalbi na osnovu člana 3

152. Stoga, Sud zaključuje da su podnosioci predstavke zadržali status žrtve i odbacuje Vladin preliminarri prigovor po tom pitanju (vidi *Jevtović*, naveden gore, st. 63). Sud takođe smatra da je došlo do kršenja proceduralnog aspekta člana 3 Konvencije.